

05 Ağustos 2022

İLKNUR UYAN BİREYSEL BAŞVURU KARARI HAKKINDA BİLGİ NOTU

Anayasa Mahkemesi, 31914 sayılı ve 05.08.2022 tarihli Resmî Gazete’de yayımlanan 2019/14617 başvuru numaralı ve 14.04.2022 tarihli İlknur Uyan bireysel başvuru kararında, bir grup öğrencinin ilgili yükseköğretim kurumu hakkında gerçekleştirdiği basın açıklaması nedeniyle basın açıklamasına katılan bir öğrenciye disiplin yaptırımı uygulanmasına dair ifade özgürlüğü ve eğitim hakkı çerçevesinde önemli tespitlerde bulunmuştur.

I. OLAYIN ÖZETİ

Mersin Üniversitesi Sanat Tarihi bölümü öğrencisi olan başvurucu, 30.11.2017 tarihinde, Ankara Garı saldırısını protesto eden öğrenciler hakkında Üniversite yönetimi tarafından açılan soruşturmaya tepki göstermek amacıyla bir grup öğrenci tarafından yapılan basın açıklamasına katılmıştır. Bunun üzerine Üniversite yönetimi tarafından disiplin soruşturması başlatılarak Dekanlığın 23.02.2018 tarihli kararı ile, “Üniversite personelinin kurum içinde ya da dışında şeref ve haysiyetini zedeleyen eylemlerde bulunduğu” gerekçesiyle 18.08.2012 tarihli ve 28388 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Yükseköğretim Kurumları Öğrenci Disiplin Yönetmeliği (“**Yönetmelik**”) uyarınca başvurucuya 1 ay yükseköğretim kurumundan uzaklaştırma cezası verilmiştir.

Bunun üzerine başvurucu, idari işlemin iptali istemiyle idare mahkemesine başvurmuştur. İdare mahkemesi, “söz konusu basın açıklamasında okunan metin içerisinde Üniversite Rektörlüğünü hedef alan ve şeref ve haysiyeti zedeleyen ifadelere yer verildiği, her ne kadar söz konusu metin davacı tarafından okunmasa da basın açıklaması grup adına yapıldığından ve davacının basın açıklaması ve bitimindeki hal ve hareketlerinden basın açıklamasını desteklediğinin anlaşıldığı” gerekçeleriyle söz konusu idari işlemin iptali talebinin reddine karar vermiştir.

Başvurucunun karara karşı gerçekleştirdiği istinaf başvurusu, Konya Bölge İdare Mahkemesi’nin kesin olarak tesis ettiği kararıyla reddedilmiştir.

II. İLGİLİ HUKUK

Anayasa m. 42:

*“Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz.
Öğrenim hakkının kapsamı kanunla tespit edilir ve düzenlenir.”*

2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu m. 54:

“Soruşturma, yetkiler ve cezalar: a. Yükseköğretim kurumları içinde veya dışında yükseköğretim öğrenciliği sıfatına, onur ve şerefine aykırı harekette bulunan, öğrenme ve öğretme hürriyetini, doğrudan doğruya veya dolaylı olarak kısıtlayan, kurumların sükün, huzur ve çalışma düzenini bozan, boykot, işgal ve engelleme gibi eylemlere katılan, bunları teşvik ve tahrik eden, yükseköğretim mensuplarının şeref ve haysiyetine veya şahıslarına tecavüz eden veya saygı dışı davranışlarda bulunan ve anarşik veya ideolojik olaylara katılan veya bu olayları tahrik ve teşvik eden öğrencilere; eylem başka bir suçu oluştursa bile ayrıca uyarma, kınama, bir haftadan bir aya kadar veya bir veya iki yarıyıl için kurumdan uzaklaştırma veya yükseköğretim kurumundan çıkarma cezaları verilir.”

Yönetmelik m. 6:

“(1) Yükseköğretim kurumundan bir haftadan bir aya kadar uzaklaştırma cezasını gerektiren eylemler şunlardır; d) Yükseköğretim kurumu personelinin, kurum içinde ya da dışında, şeref ve haysiyetini zedeleyen sözlü veya yazılı eylemlerde bulunmak”

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Handyside/Birleşik Krallık, 5493/72 başvuru numaralı, 07.12.1976 tarihli kararı:

“İfade özgürlüğü, toplumun ilerlemesi ve her insanın gelişmesi için esaslı koşullarından biri olan demokratik toplumun ana temellerinden birini oluşturur. 10. maddenin 2. paragrafı saklı kalmak üzere, ifade özgürlüğü, sadece lehte olduğu kabul edilen veya zararsız veya ilgilenmeye değmez görülen “haber” ve “fikirler” için değil, fakat ayrıca devlete veya toplumun bir kısmına ters düşen, şoke eden ya da üzüntüye sevk edenler için de geçerlidir. Bunlar, çoğulculuğun, hoşgörünün ve açık fikirliliğin gerekleridir; bunlar olmaksızın demokratik toplumdan söz edilemez.” (Ş 49)

Anayasa m. 13:

“Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.”

Buna göre, Anayasa m. 13 uyarınca i) kanunilik, ii) meşru amaç, iii) demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk (elverişlilik, gereklilik, orantılılık) kapsamında yapılan inceleme çerçevesinde,

- Müdahalenin kanuni dayanağı olduğu (2547 sayılı Kanun m. 54 – Yönetmelik m. 6),
- Müdahalenin eğitim kurumunun disiplin ve düzeninin korunması amacına yönelik olması nedeniyle meşru bir amacının olduğu,
- Eğitim kurumunun azami verimlilikle çalışabilmesi için kurumun insicamının bozulmamasının veya bozulma tehlikesinin doğmamasının elzem olduğu ancak temel hak ve özgürlüklere yönelik sınırlamaların da demokratik toplum düzeni için gerekli nitelikte ve ölçülü olması gerektiğinin beklendiği; bu kapsamda eğitim hakkına yönelik getirilen kısıtlamanın bireyin eğitim hakkı ile birlikte ifade özgürlüğü, din ve vicdan hürriyeti, özel hayata saygı hakkı gibi Anayasa ile teminat altına alınan diğer hak ve özgürlüklerine tesiri olup olmadığının da incelenmesi gerektiği

sonuç ve kanaatlerine ulaşılmıştır.

III. SONUÇ

Anayasa Mahkemesi, İlknur Uyan bireysel başvuru kararıyla, bir öğrencisinin Üniversiteyi eleştiren bir basın açıklamasında yer alması nedeniyle uzaklaştırma kararı almasının; ilk derece mahkemesinin ise, hangi sözlerin Rektörün şeref ve haysiyetini zedeleyecek nitelikte olduğunu ve başvuruçunun hangi sebeplerle ifade özgürlüğü korumasından faydalanamayacağını tartışmamasının; yine mahkemelerin, akademisyen ve öğrenci pek çok kişinin Üniversite ile ilişkisinin kesilmesi gibi oldukça sert tedbirlere başvurduğu iddia edilen Rektörü meşru eleştiri hakkı ile onu hakaret arasındaki sınırın nerede olduğu meselesine hiç değinmemesinin, ifade özgürlüğüyle bağlantılı olarak **eğitim hakkının ihlalini teşkil ettiği** sonucuna varmış olup kararda aşağıdaki hususlara işaret etmiştir:

1. Toplumsal ve siyasal çoğulculuğu sağlamak, her türlü düşüncenin barışçıl bir şekilde ve serbestçe ifadesine bağlıdır. (Yaman Akdeniz ve diğerleri, Ş25) Başvuruya konu basın açıklamasında dile getirilen düşüncelere müdahale edilmesi, bu tür düşünceleri destekleyenlerin cezalandırılması, özgür tartışma ortamında ulaşılmasını ve çoğulculuğun sağlanmasını imkansız hale getirir.

2. Kamu otoritelerinin kabul edilebilir eleştiri sınırlarının özel bireylere nazaran çok daha geniş olduğu unutulmamalıdır. Başvurucunun katıldığı basın açıklaması, kamuoyunun üniversite idaresinin politikalarına karşı denetiminin bir parçası olarak kabul edilmelidir.
3. Kamu otoriteleri, kendilerine yönelik eleştirilere farklı araçlarla cevap ve tepki verme imkanına sahiptir. Üniversite, basın açıklamasında ileri sürülen iddiaları yalanlayabilir, kamuoyunu yanlış olduğunu düşündüğü açıklamalara karşı doğru olarak bilgilendirebilir, bir kısım isnada delilleri ile karşı çıkabilir. Bu imkanların varlığı nedeniyle rektör ve üniversite idaresi, haksız olduğunu düşündükleri sözel saldırılar karşısında -şiddete teşvik içermedikçe- somut olayda olduğu gibi disiplin soruşturmasına veya ceza soruşturma ve kovuşturmasına başvurma hususunda kendilerini sınırlandırmalıdır. (*Zübeyde Fusun Üstel ve diğerleri*, §107)
4. İfade özgürlüğü sadece toplum tarafından kabul gören veya zararsız ya da ilgisiz kabul edilen bilgi ve fikirler için değil; incitici, şoke edici ya da endişelendirici bilgi ve düşünceler için de geçerlidir. Anayasa Mahkemesi, birçok kararında, devlet yetkililerini veya toplumun bir bölümünü rahatsız eden düşüncelerin demokratik bir toplum için şart olan çoğulculuk, hoşgörü ve açık fikirliliğin gereklerinden olduğunu teyit etmiştir. İfade özgürlüğü, bir dereceye kadar abartıya ve hatta kışkırtmaya izin verecek şekilde geniş yorumlanmalıdır.
5. Kaldı ki basın açıklaması, Rektörü keyfi olarak hedef gösteren değil birçok kişiyi yakından ilgilendiren bir konuda toplumsal tartışmaya yönelik ifadeler barındırmaktadır. Basın açıklamasında yer alan açıklamalar, kamu yararına ilişkin sorunlara dairdir. Böyle bir düşünce açıklamasına yapılan bir müdahalenin zorunlu bir toplumsal ihtiyaca karşılık geldiği titiz değerlendirmelerle gösterilmelidir.
6. Üniversite öğrencilerine verilecek disiplin cezalarına ilişkin kararlarda, müdahaleye konu eylemin kurum düzeni üzerindeki olası veya mevcut etkisinin idare ve mahkemeler tarafından mutlaka gösterilmesi gerekmektedir. Disiplin kuralları öğrencilerin okul dışındaki açıklamaları veya diğer eylemleri hakkında da uygulanabilir. Bununla birlikte, öğrencilerin okul dışındaki eylemleri nedeniyle yaptırımlara maruz kalmaları ancak kurum dışında gerçekleşen eylemin kurum düzenini ciddi şekilde etkilemesi halinde mümkündür. (*Ahmet Batur*, §41)
7. Eğitimin derecesi yükseldikçe öğrencinin ifade özgürlüğüne yönelik müdahaleler de azalmalıdır. Özgür düşünce ve eleştirel aklın beşiği olan üniversitelerde farklı düşüncelere sahip öğrencilere daha fazla hoşgörü gösterilmesi gerekmektedir. (*Ahmet Batur*, §43)

Sonuç olarak, mahkeme gerekçelerinde başvurucunun cezalandırılmasına konu basın açıklamasının Üniversitenin düzenini hangi derecede etkilediğine, ne şekilde bozduğuna veya bozma tehlikesi meydana getirdiğine ilişkin hiçbir değerlendirmede bulunulmamıştır. Kamusal makamların şerefi ve saygınlığı gibi sebeplerle öğrencilerin varsayımsal değerlendirmeler üzerinden eğitim kurumunun düzenini bozma disiplin cezası ile cezalandırılması ve bu suretle eğitim haklarının sınırlandırılması anayasal olarak mümkün değildir. İfade özgürlüğünü kullanan başvurucuya verilen 1 ay okuldan uzaklaştırma disiplin cezasının zorunlu bir ihtiyacı karşılamadığı gibi orantılı olduğu da kabul edilmemiştir.

* * *

Yukarıdaki notumuza ilişkin herhangi bir sorunuz olması halinde bizlere her zaman ulaşabilirsiniz.

Güner Hukuk Bürosu 1996 yılında kurulmuştur. Kuruluşundan bu yana; şirketler hukuku, birleşme ve devralmalar, banka-finans, enerji, teknoloji, medya-telekomünikasyon ve uyuşmazlık çözümü alanlarında Türkiye'nin önde gelen ofislerinden biri haline gelmiştir.

İletişim

Ece Güner Toprak
Yönetici Ortak
eg@guner.av.tr

Can Güner
Yönetici Avukat
cg@guner.av.tr

Deniz Bade Akkoyun
Stajyer Avukat
dba@guner.av.tr

Güner Hukuk Bürosu
Levent Caddesi, Alt Zeren Sokak No.7
Levent 34330, İstanbul
T +90 212 282 4385
F +90 212 282 4305
info@guner.av.tr
www.guner.av.tr